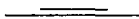

- [8] MOLNÁR I.: (Szerkesztő) A beállítódás pszichológiája, Budapest, 1971.
- [9] NAGY S.: (Főszerkesztő) Pedagógiai Lexikon I. Akadémiai Kiadó, 1978. pp. 101.
- [10] NAGY S.: (Főszerkesztő) Pedagógiai Lexikon III. Akadémiai Kiadó, 1978. pp. 172.
- [11] POPPER P.: A magatartás pszichológiai szabályozása. A biológiai Szabályozás (szerk. Dr. Csaba György) Medicina Könyvkiadó, Budapest, 1978. pp. 305–336.
- [12] ROSENBERG, M. I.: A structural Theory of Attitude Dynamics. Publ. Opin Quart 1960. p. 24.
- [13] RUBINSTEIN, SZ. L.: Az általános pszichológia alapjai I–II. Budapest, 1967.
- [14] ZIPKO I. S.: Gauging Student Attitudes Toward Wildlife Populations: A Technique for Teachers. The American Biology Teacher. 1978. 39. pp. 207–210.
- [15] ZIPKO I. S.: A Model for the Study of Population Dynamics. The American Biology Teacher, 1979. 41. pp. 282–299.

DR. GÁCSEK JÓZSEF
Szeged

Néhány gondolat a fegyelemre nevelésről

Napjaink társadalmi életében, a családban és az iskolában sokszor kerül szóba a rend és fegyelem. Vajon mi lehet az oka annak, hogy ilyen erőteljesen jelentkezik e probléma? Ténylegesen baj van a renddel, fegyellemmel?

Úgy gondolom, hogy csak akkor adhatunk egyértelmű választ a kérdésre, ha széleskörűen tanulmányozzuk mindazokat a körülményeket, amelyek alapján megállapítható, hogy renddel vagy rendetlenséggel, fegyellemmel vagy fegyelmezetlenséggel állunk-e szemben. Az a tapasztalatom, hogy mind a családban, mind az iskolában gyakran elhamarkodottan állapítják meg szülők és pedagógusok, hogy a gyermek rendetlen, fegyelmezetlen. Nem mérlegelik a körülményeket, a kiváltó okokat. Így a szülői, pedagógusi magatartás inkább ítélkező, mint nevelő, ezért nem segítheti elő a gyermeki tudatos fegyelmezettséget.

Mit tehetünk az általános iskolások fegyelemre nevelése érdekében?

– A legfontosabb talán az, hogy nagy *türelemmel*, szeretettel közeledjünk minden gyerekekhez.

A ma pedagógusának felemelkedettségre, nagyobb tűrőképességre van szüksége. Mélyebben kell ismernie a nevelésre rábízott gyermekeket, és *egyénilig* kell törődnie velük.

– A fegyelem és a rend biztosítja a társadalmi, az iskolai együttélés és együttműködés zavartalanságát.

A Rendtartás és az általános iskolák sajátosságaitól függő házirend meghatározott érték- és követelményrendszert, a fegyelmezett magatartás szabályait, *normáit* tartalmazza. A fegyelemre nevelés folyamatának eredménye a *fegyelmezettség*. A tanulói fegyelmezettség kialakításának pedig előfeltétele, hogy már legyen megfelelő minta, amely fegyelmezett, követésre alkalmas, gyakorlatban megvalósítható magatartásra készít. Ki lehet a rend és a fegyelem példaképe? A családban a szülők, az iskolában elsősorban a pedagógusok. Mivel az iskola szoros kapcsolatban van az étellel, a nevelés folyamatából nem zárható ki a társadalmi környezet fegyelemre, esetleg a fegyelmezetlenségre nevelő hatása, olyan felnőtt

magatartásmódok formájában, amelyek követésére vagy elutasítására fel kell készíteni tanítványainkat.

- Az új Rendtartás életbelépésével bizonyosan minden iskola elkészítette az új házirendjét. Nagyon fontosnak tartjuk, hogy a házirendben a tanulók, a szülők, az úttörőcsapat-vezetőség véleménye is szerepeljen. Jó gyakorlat az, ha a házirendet ünnepélyes keretek között hirdetik ki az iskolában, mint az iskolai hagyomány alapvető formáját és követelményét.
- Támasszunk határozott követelményeket a gyerekekkel szemben. Ezek feltétlenül legyenek elérhetőek, megvalósíthatóak. Segítsük rendszeresen a gyermekeket, hogy a követelményeket elérhessék, és ellenőrizzük is őket. Adjunk biztatást a lemaradóknak, jelöljük meg a követelmény megvalósításának útját és módját. Nagyon lényeges, hogy a tantestület, az iskola egységes követelményrendszert alakítson ki, és ez a pedagógusok fegyelmezett magatartásában, önuralmában is jusson kifejezésre.
- A rend és a fegyelem szokásformáinak kialakításakor a követelményekkel összefüggő rendszeres felvilágosítás, a meggyőzés és a gyakorlás igen lényeges, alapvető módszerei a nevelésnek.
- A tanítási órák munkáltató jellege nagymértékben segítheti az óra alatti fegyelem megtartását. Ha sikerül minél több tanulót bevonni a munkába, akkor kevesebb lehetőség nyílik arra, hogy a tanulók fegyelmeztelenek legyenek. Ennek megvalósításához körültekintő, jól szervezett pedagógusi munka szükséges. A kiemelkedően dolgozó pedagógusok tapasztalatai alapján mondhatjuk, hogy a magas színvonalú szakmai, pszichológiai, pedagógiai műveltséggel tevékenykedők óráin ritkán fordul elő fegyelmeztelenség. A fegyelmezés módszere megtanulható, és megfelelő eszközökkel a rend és a fegyelem megvalósítható az iskolai közösségek különböző formáiban.
- A rendre, fegyelemre nevelést a családdal, az úttörőmozgalommal összefogva valósíthatjuk meg, hiszen a család nagyban hozzájárul(hat) a gyermekek neveléséhez. Tudatosítanunk kell a szülőkben a gyermekük iránti felelősséget, de egyben kérnünk is kell segítségüket, hogy az iskola és a család összehangoltan, eredményesen oldhassa meg nevelőmunkáját. Ehhez az elengedhetetlenül fontos munkához az iskolának kell a megfelelő stratégiát kidolgoznia. Az úttörőmozgalom gazdag tevékenységi rendszerével járulhat hozzá a gyermekek szocialista fegyelemre neveléséhez. A sajátos mozgalmi tevékenységek megtervezésével, széles körű megvalósításukkal az iskolai feladatok példamutató megoldásával a gyermekekben kialakulhat a belső és külső rend igénye: a fegyelmezettség. A szocialista fegyelemre nevelés alapvető fő eszköze a hasznos és értelmes tevékenységrendszer, amely a tanulók életkori sajátosságainak megfelel.
- A fegyelemre nevelés eszköztárából kiemeljük a felügyeletet, az ellenőrzést, az oktatást, a példát, a bírálatot, etikai beszélgetést, a szoktatást, a gyakoroltatást és mindezeknél az egyéni sajátosságok figyelembevételét.
- Vajon képesek-e tanulóink arra, hogy önállóan – külső utasítás nélkül – is helyesen, fegyelmezetten cselekedjenek? Meg kell adni a cselekvési választás lehetőségét, mert maga a választás, illetve fegyelmeztelenség esetén az értékelés átgondolásra késztet. Ezt a veszélyt vállalni kell, s még így is – ha adott a megfelelő pedagógusi példa és a helyes közösségi értékrend – sokkal kevésbé veszélyes, mint a külső szabályozás. Ellenkező esetben a külső szabályozás nehezen válik önszabályozássá. A minták, normák elfogadása nem fog menni pusztán a normák ismeretével, tiltakozások sokaságával. Az iskola felkészülés az életre, éppen ezért biztosítania kell a társadalmi elvárások gyakorolhatóságát is.

- *Rend, fegyelem, szabadság*: e fogalmak kölcsönös összefüggését kell szem előtt tartanunk mindennapos nevelőmunkánk során.

A közelmúltban mintegy húsz, általános iskolai, gyakorló pedagógus (igazgató, osztályfőnök, munkaközösségvezető) véleményét kérdeztük a fegyelemre neveléssel kapcsolatban. Tettük ezt azért, hogy a mai iskolai élet gyakorlatából is fel tudjunk villantani néhány mozzanatot. Nagyon értékes tapasztalatokra tettünk szert, amelyeket a tanárképzésben is fel fogunk használni.

A beérkezett vélemények közül – gondolatébresztőként – az alábbiakat emeljük ki:

Otthon:

Következetesen megtartott, a gyermek teljes napját jól átfogó napirend érvényesítése kívánatos.

Ünnepekre, szombatra és a tanítási szünnapokra külön napirend készüljön.

Iskolában:

Következetesen megtartott, a gyermek teljes iskolai életét jól átfogó házirend érvényesítése.

Az iskolai és otthoni napirend összehangoltan (egymást jól támogató módon) készüljön és érvényesüljön.

Az otthoni napirendben feltétlenül kapjon nap mint nap helyet az iskolában történetekről szóló részletes beszámoltatás és az ezt követő értékelés.

Az iskolai nevelőmunkában viszont kapjon minél több helyet a gyermek otthoni életének megismerése, az arról történő gyakori és részletes beszámoltatás értékeléssel. Ebben az értékelésben elismerésben kell részesíteni minden jószándékkal és munkával elért teljesítményt. Ez vonatkozzék az otthoni napi értékelésekre is! (Elismerést ne csak a megszerzett ötösökért adjunk, hanem a jól megszolgált négyesekért, sőt hármasokért, közérdekű tevékenységben való önzetlen részvállalásért is!)

dr. Németh Kálmán
igazgató
JATE Ságvári Endre Gyakorló
Általános Iskola
Szeged

Rend – fegyelem a családban:

1. Alapvető, hogy a gyermeket körülvevő közösséget tudatosan szervezett rend jellemezze.
 - Ennek megnyilvánulási formája igen összetett, sokirányú.
 - Látható a gyermeket körülvevő környezetben; berendezés, használati tárgyak, eszközök, ruházat stb. rendje.
 - Megmutatkozik a gyermek mindennapi öltözékén, felszerelésén – annak hiánytalan meglétén.

az iskolában:

1. Összhangnak kell érvényesülnie az iskola és a család törekvései között ilyen vonatkozásban is.
 - A tanulónak pontosan meg kell ismernie az iskolai (élet) alapidokumentumokban lefektetett, a tanulókra vonatkozó követelményeket.
 - Meghatározó ilyen vonatkozásban az iskolaközösség által összeállított házirend, annak kialakítása, tartalma, tudatosítása.

Az iskola és a család vonatkozásában egyaránt döntő az eredményesség szempontjából, hogy milyen az ellenőrzés, értékelés. Kiemelt figyelmet kell fordítani az ok-sági viszony feltárására az értelmes rend és fegyelem kialakítása érdekében.

- Lényeges a szeretet megnyilvánulása a rendre és fegyelemre nevelésben is.
- Kellő tudatos foglalkozást igényel a család tagjaitól, elsősorban a szülők-től ilyen irányban is a nevelés.
- A tudatosan kialakított rend, a fe-gyelem tesz képessé a megfelelő ön-értékelésre, követelmánytámasztásra.
- Nélkülözhetetlen az egységes nevelői követelménytámasztás; a folyamatos és következetes ellenőrzés, értékelés. Nagy jelentősége van a megalapozott elismerésnek, ösztönzésnek, de a tar-talmas elmarasztalásnak, büntetésnek is. Mindig a határozottságnak kell érvényesülnie.
- Ki kell alakulnia a tanulóknak, hogy az eredményes munka és játék egy-részt megköveteli a határozott ren-det, fegyelmet.
- Jelentős szerepe van ilyen vonatkozásban is a szülők példájának.
- Az értelmes rendre és fegyelemre nevelés a fokozatosság érvényesítésével jut el arra a fokra, hogy a gyermek egyre inkább megérti, hogy mit szabad és mit nem, miért jobb, célszerűbb a rend, mint a rendetlenség.
- Legyenek a gyermeknek a családban rendszeres feladatai, amit el kell vé-geznie, amiért felel.
- A családnak kell gondoskodnia egy egységes életritmus, a gyermeknek megfelelő napi- és heti rend kialakí-tásáról. Itt is meghatározó az érde-keltség.
- Semmilyen foglalkozás nem kezdőd-het el addig, amíg nem megfelelő a rend, a fegyelem. A rendet és a fegyelmet állapotnak kell tekinteni. Olyan személyiséget kell alakítani, aki minden helyzetben rendre törek-szik és fegyelmezett.

Pálmai Miklós
igazgató
Hámán Kató Általános Iskola
Szeged

Az iskolában

az érdeklődés felkeltése, irányítása is fegyelmet eredményez.
Mások (a társak) figyelembevétele, tisztelete is fegyelemre nevel.
Fontos az akaratnevelés.
A hagyományok, szokások is nagy erőt jelentenek a cél érdekében.
Meghatározó a környezet rendje, esztétikája.

A családban

rendkívül fontos a szoktatás. Ez következetességet, pontosságot, egységességet kíván mindkét szülőtől. Ismerje a gyermek a család gondjait, bajait, örömét. Lehessen véleménye a család minden kérdéses helyzetében. Érzelmileg élje át a gyermek a család bánatait, kudarcait is, ne csak az örömben osztozzon.

Kovács Gáborné
tanár

1. sz. Általános Iskola
Gyomaendrőd

Iskolánkban a következő módszereket és eljárásokat próbáljuk a fegyelemre nevelés szolgálatába állítani:

- a) ügyelünk iskolánk környezetének esztétikai rendjére, tisztaságára
- b) tantermek rendje, esztétikuma is fegyelmet sugall tanulóinknak
- c) fontosnak tartjuk a szünetek és az órakezdés szokásait egységesíteni (pl.: szünet alatt hol tartózkodnak tanulóink, s hogyan viselkedhetnek)
Ebben segít az úttörő önkormányzat. (Pl.: az ügyeletes őrök tagjai az ügyeletes nevelő segítői s tanári jogokkal rendelkeznek). Vagy: becsengetéskor a tanulók osztályuk előtt sorakozva csendben várják a nevelőt, aki engedélyt ad az osztályba való bevonulásra
- d) szaktanárok órakezdéssel kapcsolatos egységes eljárásai. (Pl.: hetes jelentése, írásbeli feladatlapok elkészítésének ellenőrzése; felszerelések rendje az asztalon)
- e) folyamatos, rendszeres információszerzés a tanulók tanulmányi munkájáról,
- f) nevelők személyes példaadása tanár és diák, tanár és szülők kapcsolatában
- g) iskolai hagyományok ápolása.
- h) ifjú egészségőrök közvetett irányítású munkája
- i) osztályfőnöki munkában: reszortfelelősök állandó, folyamatos beszámolóit a végzett munkáról, ennek értékelése
- j) ugyanez a rajz-munkában is követelmény
- k) értékelés alapja: házirend, úttörőélet törvénye
- l) jutalmazás, büntetés formáinak alkalmazása csapaton, rajon, őrön belül

Nagyon fontosnak tartjuk a személyes példaadást, a rendszeres ellenőrzést, értékelést. Igen hatásosnak tartjuk, ha az értékelést az önkormányzati vezetők bevonásával végezzük. Sok esetben szívesebben elfogadják a tanulók a bírálatot, ha társaiktól kapják.

Molnár Sándorné
az osztályfőnöki munkaközösség vezetője
Medgyesegyháza, Általános Iskola

Nem szándékozom most részletesebben szólni a rend és fegyelem kérdéséről, hiszen e folyóirat hasábjain korábban már többször is szó volt erről. Úgy gondolom, hogy azokban az iskolákban, ahol ez lesz a nevelési értekezlet témája, feltétlenül szükséges, hogy előzetesen különböző munkacsoportokban (alsó tagozat, osztályfőnöki munkaközösség, napköziotthon-vezetők közössége, csapatvezetőség) tapasztalatokat gyűjtsenek, és ezeket röviden elemezve, tárják fel az adott iskola életében a renddel és fegyelemmel kapcsolatos eredményeket, jelölik meg a fejlesztés lehetséges, konkrét tennivalóit. Mindezeket az igazgató a saját, közvetlen tapasztalataival egészítse ki. A nevelési értekezlet vitája alapján a tantestület hozzon érdemleges, megvalósítható döntést a rend és a fegyelem folyamatos, fokozatos és következetes megvalósítása érdekében.

AJÁNLO BIBLIOGRÁFIA A TAVASZI NEVELÉSI ÉRTEKEZLET TÉMÁJÁHOZ

Biró Katalin: Fegyelmezettség – fegyelmeztlenség. Tanító, 1978. 12. 4–6. p.

- Borbély András-Durkó Mátyás*: Jutalmazás és büntetés a szocialista fegyelem megteremtésében. Bp., Tankönyvkiadó, 1957. 251. p.
- Gazsó Mária*: A fegyelmezés megtanulható. Köznevelés, 1977. 44. 2. p.
- Gondolatok a fegyelemre nevelésről*. Összeállította: a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Neveléstudományi Tanszéke. Módszertani Közlemények, 1980. 1. 25–29. p.
- Haypál Ildikó*: A fegyelemről alkotott felfogás története. Budapesti Nevelő, 1977. 4. 34–39. p.
- Horn Miklós*: A fegyelmezés. Köznevelés, 1980. 19. 5–6. p.
- Járó Miklósné*: Helyes-e a pofont „mérlegelni”? Köznevelés, 1961. 10. 308–309. p.
- Kalmár Ernő*: Hogyan fegyelmezzünk? 1–2. Élet és Tudomány, 1972. 44. 2076–2079. p. 45. 2140–2143. p.
- Károlyi Andrásné*: Fegyelmeztetés a szocialista iskolában. Budapesti Nevelő, 1978. 4. 43–58. p.
- Kerékgyártó Imre*: A nevelés eszköze és eredménye: a fegyelem. Módszertani Közlemények, 1978. 2. 57–63. p.
- Kerékgyártó István*: Tanulóifjúságunk fegyelme. Budapesti Nevelő, 1973. 4. 14–22. p.
- Kozéki Béla*: A fegyelmezett személyiség kialakítása. Bp., Tankönyvkiadó, 1983. 183. p. (Pszichológia nevelőknek).
- Kozéki Béla*: Önállóság, önfegyelem, autonómia. Bp., Tankönyvkiadó, 1981. 155. p.
- Köpeczi Béla*: Értelmes fegyelemre, rendre, az igaz értékek megbecsülésére és megbecsültetésére van szükség. Köznevelés, 1983. 27. 3. p.
- Lénárd Ferenc*: A fegyelem a társadalom ügye. Köznevelés, 1979. 6. 3–4. p.
- Nádas Péter-Csöregb Éva-Gerő Zsuzsa*: Témánk: a fegyelem. Gyermekek, 1976. 1. 8–9. p.
- Novák Gábor*: „Valahogy rendet kell tartani”. Pedagógusok a fegyelmezésről. Köznevelés, 1980. 11. 3–4. p.
- Pásztor Emil*: Fegyelmezés – nevelés. Köznevelés, 1959. 223–224. p.
- Süle Sándor*: Töprengés az iskolai fegyelemről. Bp., Tankönyvkiadó, 1981. 131. p. (A pedagógia időszerű kérdései)

Összeállította: dr. Véghné Boronkai Andrea
Neveléstudományi Tanszék